

SEPTEMBER 2024 – NUMMER 1161 – JAARGANG 102

Ouderlingen {blad} voor Pastoraat en Gemeenteopbouw

Gemeenteopbouw – de kerk
van de toekomst

Hebben we straks
een AI-ouderling?

De kerk tussen
rouw en hoop

Voor velen van ons zal 'kunstmatige intelligentie'(AI) nog een onbekend terrein zijn. Tegelijk, we hoeven de krant of de tv maar te raadplegen om te beseffen dat er iets groots gaande is. We zouden er bang en argwanend van kunnen worden... Het leek ons goed iemand te vragen ons wat te informeren en op weg te helpen. Het begint al met een prikkelende vraag...

JACK ESSELINK

De heer J. Esselink MA is AI-specialist en theoloog. In zijn dagelijkse werkzaamheden probeert hij technologie en theologie aan elkaar te verbinden. Meer is te vinden op www.aitheoloog.nl.

Hebben we straks een AI-ouderling?

Kunstmatige intelligentie (vaak afgekort tot AI van het Engelse *Artificial Intelligence*) houdt de gemeederen behoorlijk bezig. Ondanks het feit dat AI al ruim zeven decennia bestaat, lijkt er sinds de lancering van het AI-programma *ChatGPT*, eind november 2022, een ware hype te zijn ontstaan die zich uit in vurige vreugde of in panische paranoia. Zo beweert Sundar Pichai, de hoogste baas van Google, dat AI de grootste uitvinding van mensen is sinds de ontdekking van het vuur. AI-pionier Geoffrey Hinton daarentegen, waarschuwt dat, als AI slimmer wordt dan de mens, dit een existentieel gevaar voor de mensheid oplevert. Deze grote woorden zorgen er deels voor dat er een waas van angst en onwetendheid hangt over de vele gesprekken die momenteel over AI gevoerd worden.

In dit artikel wil ik graag duidelijkheid scheppen over wat AI is, wat de voor- en nadelen zijn en hoe je je hier als mens toe zou kunnen verhouden. Vanuit dit begrip van AI zullen we vervolgens onderzoeken hoe deze technologie zich verhoudt tot het christelijk geloof. We sluiten af met een prikkelende beschouwing: is de komst van een AI-ouderling in onze kerkbanken een realistisch toekomstscenario?

Wat is AI?

Als je op zondag in de kerk aan iemand zou vragen waar ze aan denken bij AI, dan hoor je vaak woorden als gemak, snelheid, nieuwe toepassingen en vooruitgang. Sommigen vinden het leuk en handig, en zien het als een intelligent hulpmiddel, maar maken zich ook zorgen over luiheid, minder creativiteit, betrouwbaarheid en hoe het mensen kan beïnvloeden.

Het valt nog niet mee om een algemeen erkende definitie van AI te geven omdat het een categorie is waar verschillende soorten technieken, gereedschappen en zienswijzen samenkomen. Een goed vertrekpunt is dat AI een systeem is dat leert van signalen en op basis hiervan menselijk gedrag vertoont.

AI is een systeem is dat leert van signalen en op basis hiervan menselijk gedrag vertoont

Wij maken al decennialang gebruik van dit soort systemen zonder dat we weten dat dit AI is. Ik zal

het duidelijk maken aan de hand van een aantal voorbeelden uit het dagelijks leven. Eén van de meest gebruikte vormen van AI is het navigatiesysteem. Op basis van signalen als verkeersdrukte, wegwerkzaamheden en het wegnen adviseert die ons de meest optimale route. Er zit ook AI in de Marktplaats-app op je telefoon; zodra je daar een foto maakt van een object dat je wil verkopen, herkent de app wat er op de foto staat en suggereert het jou de meest waarschijnlijke productcategorie. Een ander voorbeeld zijn de aanbevelingen voor nieuwe muziek die je krijgt als je via een app als Spotify naar muziek luistert.

Een preek waarvan 'het resultaat verbluffend goed Nederlands is en theologisch inhoudelijk echt niet slecht'

AI deze vormen vallen onder de categorie voorspellende AI, de meeste aandacht gaat echter de laatste anderhalf jaar uit naar generatieve AI. Deze AI-vorm is vooral erg goed in het maken (genereren) van content zoals tekst, plaatjes, audio en video. Het meest bekende voorbeeld is wellicht ChatGPT dat zichzelf omschrijft als 'een slimme computer die vragen beantwoordt en gesprekken voert alsof je met een echt persoon praat'. ChatGPT, maar ook alternatieven als Microsoft Copilot of Google Gemini, worden massaal omarmd in het Nederlandse bedrijfsleven en in het onderwijs. Uit onderzoek blijkt dat bijna de helft van alle Nederlanders ChatGPT wel eens gebruikt heeft voor het (her)schrijven of vertalen van teksten, maar ook om ideeën op te doen of om een taal in een gesprek te oefenen.

De meeste mensen die voor het eerst met deze vorm van AI in aanraking kwamen, zijn verwonderd hoe goed dit werkt en wat het allemaal kan. Zo liet voorganger van de VVD-bloem eind 2022 ChatGPT een preek schrijven waarvan hij zei 'het resultaat is echt verbluffend'.

De meeste mensen die voor het eerst met deze vorm van AI in aanraking kwamen, zijn verwonderd hoe goed dit werkt en wat het allemaal kan. Zo liet voorganger van de VVD-bloem eind 2022 ChatGPT een preek schrijven waarvan hij zei 'het resultaat is echt verbluffend'.

goed Nederlands en is theologisch inhoudelijk echt niet slecht'. AI krijgt steeds meer de rol van een super-assistent en volgens de Amerikaanse hoogleraar bedrijfskunde Ethan Mollick zijn mens en AI gezamenlijk een stuk slimmer, hetgeen hij co-intelligentie noemt. Volgens de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) is AI een systeemtechnologie die de komende decennia onze maatschappij grondig zal veranderen, net zoals de verbrandingsmotor en elektriciteit dat gedaan hebben in het verleden.

Spiegel

Naast verwondering over alle nieuwe mogelijkheden die AI biedt, houdt het ons ook een spiegel voor en dwingt het ons om onszelf kritisch te bevragen. Functionele vragen als: wat betekent het voor het onderwijs als studenten de beschikking hebben over zulk krachtig gereedschap? Of: hoe kan AI eraan bij-

dragen de zorgkwaliteit in ons land te verhogen? AI roept ook allerlei ethische vragen op. Voorbeelden hiervan zijn: hoe betrouwbaar zijn de gegenereerde uitkomsten en in hoeverre is het acceptabel als een predikant de preek volledig door AI laat schrijven?

Volgens Musk hoeft straks niemand meer te werken, omdat al het werk door AI wordt gedaan...

De WRR verwacht dat AI ook nieuwe maatschappelijke uitdagingen met zich meebrengt. Op korte termijn is de grootste angst dat een door AI gegenereerde tsunami aan des- en misinformatie onze maatschappij overspoelt. Eén van de grote onzekerheden op de langere termijn is het mogelijke verlies van banen. Voor het eerst in

de geschiedenis kan het werk dat menselijke cognitieve vaardigheden vereist geautomatiseerd worden. Hierdoor vrezen steeds meer mensen voor hun baan. Elon Musk gaat zelfs zo ver te beweren dat op lange termijn niemand meer hoeft te werken, omdat al het werk door AI wordt gedaan.

AI daagt ons uit om na te denken over hoe we mens en samenleving zien

Doordat AI steeds meer dingen kan, die een mens ook kan, bevraagt het de mens ook op existentieel niveau. Vragen als 'wie ben ik als mens?' en 'wat maakt een mens (nog) uniek?' worden steeds vaker gesteld. Daarnaast maken mensen zich ook zorgen over een mogelijke ramp die de mensheid zou kunnen overkomen, mocht AI ooit slimmer worden dan de mens.

Al met al zou je kunnen zeggen dat AI een socio-technisch fenomeen is. Het is veel meer dan technologie; het grijpt in op alle lagen van ons mens- en maatschappij zijn. Aangezien de technologie een stormachtige ontwikkeling doormaakt, worstelen veel mensen en organisaties ermee hoe ze zich tot AI moeten verhouden. Door een cocktail van onwetendheid en angst zien veel mensen AI, per saldo, als een negatieve ontwikkeling. AI zal een steeds grotere rol gaan spelen in onze maatschappij en vraagt om een gezonde AI-geletterdheid om hiermee om te gaan.

Een pragmatische *mindset*, geworteld in inzicht en begrip in plaats van bezorgdheid en vooroordelen, stelt ons in staat om de werkelijke waarde van AI te beoordelen en er effectief mee om te gaan. Dit roept natuurlijk ook de vraag op hoe je als christen hiermee om gaat.

AI en christen zijn

In het meest recente jaarverslag van het Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap (NBG) valt te lezen dat 'AI een grote invloed zal hebben op het vertalen, het verspreiden en het gebruik van de Bijbel. We [NBG] vinden het van cruciaal belang dat we blijven in de nieuwe ontwikkelingen en treden de nieuwe technieken positief-kritisch tegemoet'. Eén van de AI-verschijningsvormen is een chatbot/digitale gesprekspartner op de NBG-website debijbel.nl waar je allerlei vragen aan en over de Bijbel kan stellen. Ik zou iedere christen willen uitdagen om deze website op te zoeken en hiermee te experimenteren. Begin met wat feitelijke vragen te stellen, maar probeer ook vooral eens een gesprek te voeren over een netelige, theologische kwestie (zie het kader 'Zelf AI proberen' voor enkele voorbeeld- en reflectievragen). Het is ook zinvol, en leuk, om dit gezamenlijk met een aantal mensen te doen, zoals bijvoorbeeld een bijbelstudiegroep of met de kerkenraad. Het experiment nodigt vooral uit tot reflectie. Door zelf na te denken over wat AI betekent en er met anderen over te praten, ben je op een leuke manier bezig om te ontdekken hoe AI en je geloof samengaan.

Zoals je hiervoor al kon lezen, daagt AI ons vooral uit om na te denken over hoe we mens en samenleving zien, en juist op dat vlak heeft het christelijke perspectief veel te bieden. Het christelijke mensbeeld ziet de mens als een relationeel, gelaagd en complex wezen dat niet perfect is (geneigd tot zonde, zou de catechismus zeggen...), maar wel waardig is in zichzelf. Dit rijke mensbeeld staat in schril contrast met het bestaande materialistische mensbeeld, dat de standaard is in de wereld van AI. In dit mensbeeld zijn wij niet meer dan ons brein of, in andere woorden, de optelsom van onze genen. Juist in de existentiële dimensie van het publieke AI-debat wordt het mensbeeld te vaak als een gegeven gezien. Het christelijk mensbeeld is daarentegen een goed alternatief, zeker als het gaat om zaken als hoop en veerkracht om met een complex verschijnsel als AI om te gaan.

AI als ouderling

Met de huidige vorm van AI converseren we vooral via een website of onze mobiel. Maar stel, dat we in de toekomst te maken krijgen met een AI die een menselijke en lichamelijke vorm heeft aangenomen en al bij veel organisaties allerhande klussen uitvoert. Zou het mogelijk zijn dat we dan AI-ouderlingen in de kerkenraad hebben zitten? Een AI-ouderling die bijvoorbeeld de notulen van de vergaderingen uitwerkt en verspreidt? Wellicht een AI-ouderling als coach, die je om advies kan vragen? Of misschien wel een AI die 24/7 pastorale zorg kan verlenen (een AI hoeft immers nooit te slapen)? Of het ooit zo ver zal komen, zal de tijd leren, maar het is wel goed om te beseffen dat AI een steeds grotere invloed in ons leven zal gaan hebben. Hopelijk heeft dit artikel iets van de angst en onwetendheid rond AI weg kunnen nemen. Wat de AI-toekomst ons ook brengen moge, ik hoop van harte dat we blijven beseffen we door 's Heeren hand geleid mogen worden. □

* De afbeeldingen bij dit artikel zijn, waar mogelijk, met AI gegenereerd.

Zie <https://lab.debijbel.nl/> of <https://ai.biblebooster.com/bijbel>

Zelf AI proberen

Wil je zelf met AI en de Bijbel aan de slag, ga dan naar <https://lab.debijbel.nl/> en begin je gesprek. Je zou bijvoorbeeld de volgende vragen kunnen stellen

- In welk Bijbelgedeelte staan de 10 geboden?
- Wat zijn de deuterocanonieke boeken?
- Wat zegt de Bijbel over werk?

Naast zulke vragen kun je ook het gesprek aangaan. Probeer vooral eens vragen te stellen over netelige, theologische kwesties. Hier enkele voorbeelden

- Wat is het verschil tussen mannen en vrouwen volgens de Bijbel?
- Kunnen vrouwen ook ambtsdrager zijn in de kerk?